

Til lovforslag nr. L 139. Betænkning afgivet af Udenrigsudvalget den 24. maj 1991

Betænkning

over

Forslag til lov om ophævelse af lov om forbud mod handel med Den Sydafrikanske Republik og Namibia og af lov om forbud mod nye danske investeringer m.v. i Sydafrika og Namibia

[af Annette Just (FP) og Duetoft (CD) m.fl.]

Udvalget har behandlet lovforslaget i en række møder og har herunder stillet spørgsmål til udenrigsministeren, som denne har besvaret skriftligt.

Der er af et mindretal stillet ændringsforslag, hvorom henvises til de ledsagende bemærkninger.

Herefter indstiller et *flertal* (Socialdemokratiets, Socialistisk Folkepartis og Det Radikale Venstres medlemmer af udvalget) lovforslaget til *forkastelse* ved 3. behandling, kan ikke stemme for det stillede ændringsforslag og ønsker samtidig at udtale:

Flertallet hilser velkommen, at der i Sydafrika er sket forandringer, der giver håb om, at afskaffelse af apartheid kan ske ad ikkevoldelig vej. Samtidig er der i de seneste måneder sket en optrapning af de voldelige sammenstød mellem sorte befolkningsgrupper, som, hvis de ikke standses, kan true den fredelige udvikling bort fra apartheid.

Situationen i Sydafrika i dag er så uklar, at det efter flertallets opfattelse vil være for tidligt at afskaffe de økonomiske sanktioner over for Sydafrika. Det lovkompleks, som skulle ophæve apartheid, er ikke endeligt vedtaget, og det er ikke over for udvalget godtgjort, hvorvidt disse love virkelig indebærer en ophævelse af apartheid eller blot fortsættelse af apartheid »ad bagdøren«. Dertil kommer, at der endnu ikke er påbegyndt forhandlinger om indførelse

af en ny forfatning med valgret til alle uanset race.

På denne baggrund mener flertallet, at det er for tidligt at gennemføre en fuldstændig afskaffelse af sanktionerne. Det har hele tiden, i EF-sammenhænge, i de nordiske lande og i Danmark, været en klar forudsætning for fjernelse af de økonomiske sanktioner, at processen bort fra apartheid kunne vurderes som uigenkaldelig. Udvalgsarbejdet har ikke dokumenteret, at et sådant punkt i processen nu er nået. Samtidig vil det være politisk hensigtsmæssigt, at afskaffelsen af sanktionerne søges koordineret mellem de nordiske lande.

Flertallet finder imidlertid, at Danmark aktivt bør støtte dialogen i Sydafrika og derigennem den fredelige udvikling bort fra apartheid. Dette gøres i den aktuelle situation bedst gennem en gradvis lempelse af sanktionerne i takt med, at den sydafrikanske regering faktisk fjerner de tilbageværende dele af apartheidssystemet. Der er tale om en balancegang, hvor fremskridt i processen påskønnes, samtidig med at presset for en endelig og definitiv afskaffelse af apartheid fastholdes. I praksis forudsætter dette opstilling af en dansk »køreplan« for sanktionernes ophævelse.

Regeringen er gentagne gange blevet opfordret til at udarbejde en sådan »køreplan«, som kunne vinde tilslutning hos et bredt flertal i Folketinget. Intet er imidlertid sket. Flertallet skal derfor endnu en gang opfordre udenrigs-

ministeren til at tage de nødvendige politiske initiativer.

Et *mindretal* (Det Konservative Folkeparti og Venstres medlemmer af udvalget) vil redegøre for sin stilling til lovforslaget og til det stillede ændringsforslag ved 2. behandling.

Mindretallet finder, at afviklingen af de danske sanktioner bør være afstemt med den sydafrikanske regerings og parlamentets skridt til ophævelse af apartheidlovgivningen. Mindretallet finder derfor, at forbud mod nye danske investeringer og handel med tjenesteydelser samt sanktionerne vedrørende Walvis Bay bør ophæves nu, hvor forslag om afvikling af de resterende apartheidlove er blevet fremsat i det sydafrikanske parlament, og at afvikling af den resterende del af lov om forbud mod handel med Sydafrika og mod import af kul finder sted, når det sydafrikanske parlament ultimo juni har vedtaget de fremsatte lovforslag. Først når FN's Sikkerhedsråd ophæver den bindende våbenembargo, vil der være grundlag for en ophævelse af forbud mod salg af våben m.v. til Sydafrika.

Et *andet mindretal* (Fremskridtspartiets og Centrum-Demokraternes medlemmer af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* og vil redegøre for sin stilling til det stillede ændringsforslag ved 2. behandling.

Et flertal inden for mindretallet (Fremskridtspartiets medlem af udvalget) udtaler, at udviklingen går hurtigere end selv de største optimister har kunnet forvente. Selv Nigerias udenrigsminister udtalte så sent som den 13. maj 1991, at de ville påbegynde fjernelsen af sanktionerne mod Sydafrika.

Lovgivningen til ophævelse af apartheid vil være gennemført inden den 21. juni 1991, hvor det sydafrikanske parlament går på ferie. Nu må det være op til verden udenom at vise, at vi står ved vores ord og ophæver de sanktioner, der var betinget af fjernelsen af apartheidloven.

Ingen bør lade sig skræmme af Nelson Mandela til at forhale sanktionerne. ANC står ikke enigt bag nogen af de udtalelser, der kommer i stride strømme, hvilket man kan se af alle de modstridende udtalelser. Lad os derfor nøjes med at følge det sorte flertal i Sydafrika, der fo-

retrækker arbejde frem for kamp. Fjernelse af sanktionerne giver mulighed for arbejde til alle.

Et mindretal inden for mindretallet (Centrum-Demokraternes medlem af udvalget) finder det på nuværende tidspunkt vigtigt, at sanktionerne mod Sydafrika ophæves af to grunde. For det første vil det sikre en fortsættelse af reformprocessen, såfremt de Klerk over for sine modstandere i Sydafrika kan vise, at udlandet værdsætter de fremsatte love til fjernelse af apartheid. Såfremt man fastholder boykotten, vil dette kunne bruges af de reaktionære kræfter, der ønsker reformprocessen stoppet. Omverdenen vil derved spille de kræfters spil, der ønsker apartheid opretholdt. I forbindelse med Sovjets reformer i disse år har et stort flertal i Folketinget ønsket økonomisk støtte og samarbejde for at fremme processen. Centrum-Demokraterne mener, at samme argument kan bruges over for reformerne i Sydafrika.

For det andet fremgår det tydeligt af EF-ambassadørernes rapport om de fremsatte lovforslag, at en stor del af de resterende problemer i landet vil være af social karakter. Uligheden mellem sorte og hvide vil ikke længere bygge på love, men på praktiske, sociale og uddannelsesmæssige problemer. Kun gennem øget økonomisk vækst og internationalt samarbejde vil Sydafrika kunne løse disse problemer på en forholdsvis kort tid. Sanktionernes økonomiske bremse på landet vil altså medvirke til, at forskelsbehandlingen i den praktiske verden vil fortsætte længe. Dette finder Centrum-Demokraterne urimeligt over for den svage del af det sydafrikanske samfund. I virkeligheden skulle Danmark gå i spidsen med økonomisk samarbejde, måske med egentlig bistandshjælp. Sydafrikas leder har vist viljen til at fjerne apartheid, nu må omverdenen vise viljen til at støtte og fremskynde processen.

Et *tredje mindretal* (Kristeligt Folkeparti medlem af udvalget) indstiller lovforslaget til *vedtagelse* med det stillede ændringsforslag. Hvis ændringsforslaget forkastes og lovforslaget sættes til afstemning i dets nuværende form, indstiller Kristeligt Folkeparti lovforslaget til forkastelse.

Kristeligt Folkeparti ønsker, at Danmark aktivt skal støtte arbejdet for menneskerettigheder og demokrati i Sydafrika. Ligesom sanktio-

nerne har medvirket til at presse den sydafrikanske regering til at igangsætte afviklingen af apartheid, kan en trinvis ophævelse på de rette tidspunkter medvirke aktivt til at holde processen i gang, så apartheid bliver totalt ophævet og demokratiske rettigheder opnået for hele befolkningen.

Kristeligt Folkeparti foreslog ved Sydafrikadebatten den 15. november 1990 (se Folketings Tidende 1990-91, forhandlingerne sp. 2003-2004) at opstille en plan for sanktionsophævelse punkt for punkt betinget af de tagne skridt i Sydafrika. Flere partier har udtalt sig i samme retning, og i dag står et stort flertal i Folketinget bag ønsket om en sådan »køreplan«. Kristeligt Folkepartis ændringsforslag gør det muligt for disse partier sammen med udenrigsministeren at følge udviklingen nøje og handle på de rette tidspunkter. Derved hjælpes Sydafrikas demokrater, både sorte og hvide, med at overvinde vold og bagstræb både blandt sorte og hvide.

Når det sydafrikanske parlament endeligt vedtager ophævelsen af de 4 store apartheidlove, bør det medføre en praktisk handling fra dansk side, og ligeledes når en kommission er gået i gang med arbejdet med at udforme en forfatning, der sikrer stemmeret og reel politisk indflydelse til hele befolkningen.

Udbedringen af de skader, som apartheidssystemet har forvoldt, vil tage mange år og vil ik-

ke kunne gennemføres uden en økonomisk udvikling af Sydafrika, der kun kan gennemføres i et samspil med både nabolandene og de industrielt udviklede lande i hele verden. Det er vigtigt til enhver tid at støtte de kræfter i Sydafrika, som arbejder for at tilvejebringe de forandringer, som er en forudsætning for, at dette internationale samspil kan genoptages.

Ændringsforslag

Af et *mindretal* (KRF):

Til teksten

1) Efter ordet »ophæves« indsættes: »etapevis, idet udenrigsministeren med Udenrigsudvalgets godkendelse kan ikraftsætte ophævelsen af de enkelte sanktionselementer ved bekendtgørelse i Lovtidende«.

Bemærkninger

Ændringsforslaget skaber lovhjemmel for at gennemføre en trinvis ophævelse af sanktionerne i takt med, at Sydafrika afvikler apartheidssystemet.

Udenrigsministeren kan, når der er gennemført en vigtig del af apartheidafviklingen, ophæve en passende del af sanktionerne efter en godkendelse i Udenrigsudvalget. En sådan ophævelse vil således kunne gennemføres på et hensigtsmæssigt tidspunkt, selv om Folketinget ikke er indkaldt.

Helen Beim (S) Ole Espersen (S) Lotte Henriksen (S) Rosing (S) Løvig Simonsen (S)

Erik B. Smith (S) Pernille Forchhammer (S) Riishøj (SF) Duetoft (CD)

Agnete Laustsen (KF) Ahlmann-Ohlens (KF) Hanne Severinsen (V) Sønderby (V)

Jørgen Winther (V) fmd. Kirsten Madsen (FP) Jørgen Estrup (RV) nfmd. Glønborg (KRF)